

Відділ освіти, молоді та спорту Білогірської райдержадміністрації
Районний методичний кабінет
Білогірський НВК «Середня зош. I-III ст. ім. І.О.Ткачука, гімназія»

Колісецька С.І.

Практичні заняття з історії

5 клас

(посібник для вчителя)

2014 р.

Колісецька С.І.

Практичні заняття з історії

5 клас

(посібник для вчителя)

Білогір'я
2014

Рецензент:

Петрівська Г.П. – методист Білогірського РМК

Схвалено радою Білогірського РМК, протокол №3 від 12.03.2014

Автор: Колісецька С.І., вчитель історії вищої категорії, старший вчитель
Білогірського НВК

Посібник підготовлено у відповідності до нової навчальної програми з історії для 5 класу. Посібник містить рекомендації щодо особливостей організації практичних занять п'ятикласників і матеріали до практичних занять.

Рекомендований для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів.

Передмова

Новою навчальною програмою з історії для 5 – 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів вперше передбачено спеціальні практичні уроки – практичні заняття. На таких заняттях передбачається здебільшого самостійна робота учнів над певним аспектом змісту теми з використанням різноманітних джерел знань (підручників, у яких уміщено необхідні історичні джерела, як тестові, так і візуальні, довідкових матеріалів, завдань, Інтернет – ресурсів, фондів музеїв, місцевих історичних пам'яток тощо). У Пояснювальній записці до програми зазначено, що під час практичного заняття вчитель виконує роль консультанта, надаючи учням необхідну допомогу відповідно до їхнього віку та пізнавальних можливостей.

Програмою п'ятого класу передбачено проведення таких практичних занять: «Про що можна довідатися з сімейного фотоальбому. Родинне дерево», «Які назви в моєму рідному місті (селі) нагадують про минуле», «Про що і про кого розповідає історія рідного краю», «Які історичні пам'ятки мого міста (села), рідного краю розповідають про минуле», «Моя уявна подорож історичними місцями України». Їхньою метою є завдання показати не лише можливості різноманітних історичних джерел у формуванні історичного знання, а й наближення історії як науки до учнів, її локального виміру, вироблення відповідального ставлення до минулого та різних форм його збереження.

Посібник містить методичні рекомендації щодо особливостей організації практичних занять п'ятикласників, на яких учні зможуть використати здобуті знання і проявити себе. Пропоновані методи і прийоми мають активізувати самостійність учнів: творчі завдання, рольові ігри, уявні подорожі тощо.

Вміщені матеріали до практичних занять допоможуть вчителю при підготовці та проведенні практичного уроку.

Щоб правильно організувати практичне заняття, необхідно чітко визначити його мету.

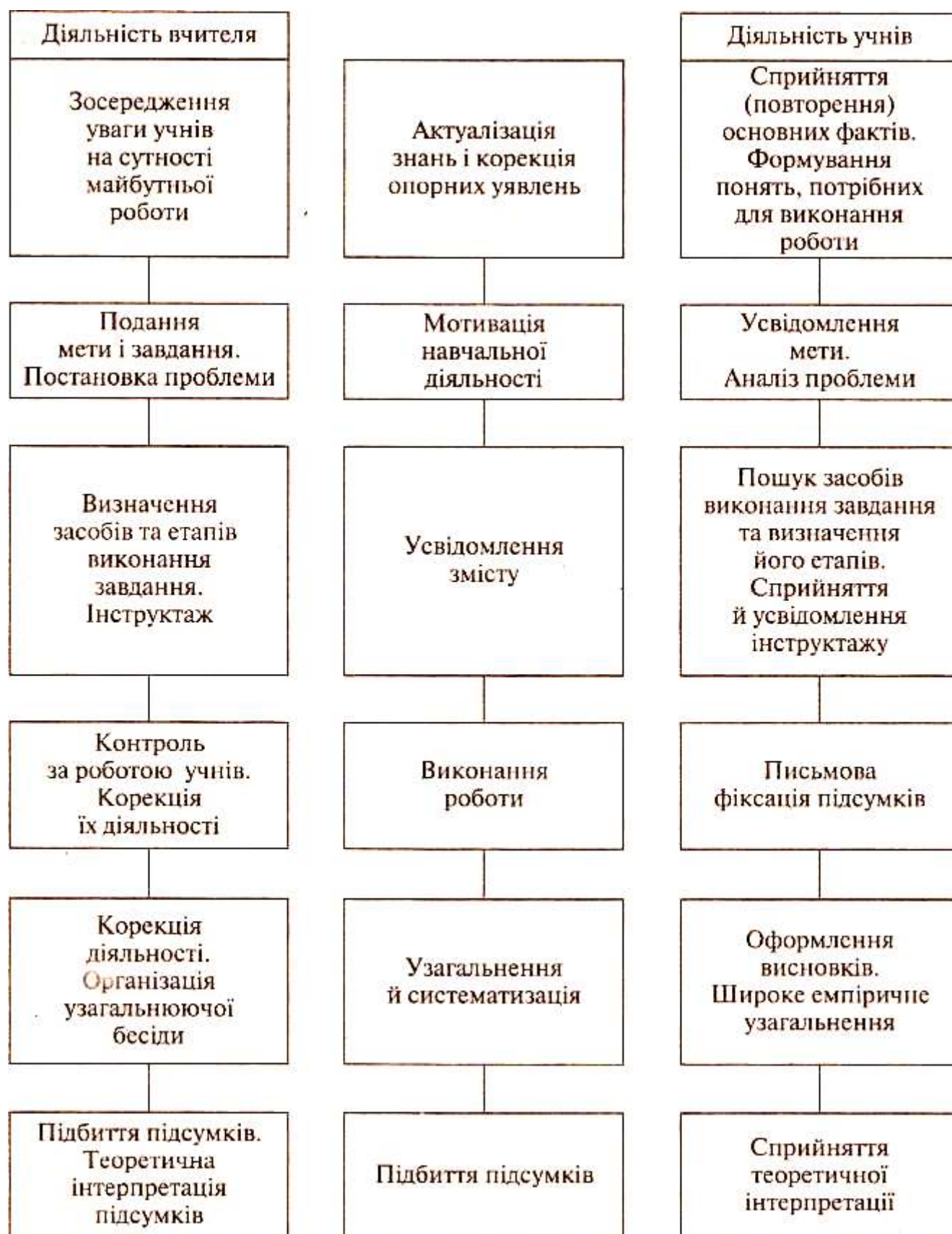
Виконання учнями практичної роботи передбачає здобуття знань у вигляді певного фактичного матеріалу; засвоєння основних понять; формування специфічних, притаманних тільки цьому предметові і тільки цьому виду діяльності вмінь і навичок, що становлять **навчальну мету**.

Практичні заняття мають розвивати мислення учнів, формувати пізнавальну потребу, забезпечувати переростання її в інтерес, у пізнавальну активність; виробляти загальнонавчальні вміння й навички. У цьому полягає **розвивальна мета** заняття.

Під час виконання практичних робіт у школярів формуються уявлення про загальнолюдські цінності, етичні норми, виховуються моральні якості, відбувається становлення активної життєвої позиції. Усе це визначає **виховну мету** практичних занять.

Порядок проведення практичних занять та оцінювання їх результатів залишається в компетенції вчителя.

Структура практичної роботи з історії (за К.О. Бахановим)

Методичні рекомендації

Практичне заняття 1

Про що можна довідатися з сімейного фотоальбому. Родинне дерево.

Очікуванні результати.

Після уроку учні зможуть:

- пояснювати вислів «Історію творять люди»;
- добирати інформацію про минуле з сімейних фотографій;
- розповідати про історію сім'ї та родинне дерево;
- створювати «Родинне дерево».

Обладнання:

підручник, роздавальний матеріал, сімейні фотографії, схема «Родовідна сім'я», ілюстрації родинного дерева.

Форми організації діяльності учнів:

- відповіді на запитання;
- робота зі схемою «Родовідна сім'я»;
- створення «Родинного дерева».

Запитання і завдання

1. Як ти розумієш вислів «Історію творять люди»?
2. Що ти знаєш про своїх дідів, прадідів? Коли вони жили?

Якими ремеслами володіли? В яких історичних подіях брали участь?

3. Чи ведеться у вашій сім'ї родовідна?
4. Спробуй скласти «Родовідну сім'я» за поданим зразком, або намалювати «Родовідне дерево»?

Практичне заняття 2

Які назви в моєму рідному місті (селі) нагадують про минуле

Очікуванні результати.

Після уроку учні зможуть:

- знаходити на карті територію своєї області, району, рідне місто (село);
- розповідати про те, як можна довідатися про минулі часи на основі назв населених пунктів;
- наводити приклади історичних назв своєї місцевості, з яких можна довідатися про давні часи.

Обладнання:

підручник, стінна карта «Україна. Адміністративно-територіальний устрій», карта Хмельницької області, карта Білогірського району, карта Білогір'я, атлас, роздавальний матеріал.

Форми організації діяльності учнів:

- робота з настінними картами та атласом;
- виконання завдань в парах або мікрогрупах;
- робота з текстовими джерелами інформації;
- рольові ігри;
- повідомлення учнів «Легенди про походження місцевих топонімів».

Запитання і завдання

1. Знайдіть на карті область, район, до яких входить ваше поселення. Відшукайте місто (село) в якому ви живете.
2. Що означає назва поселення, де ви живете?

3. Чи змінювалася назва вашого поселення, району, області впродовж історичного розвитку.

4. Скільки років тому з'явилася літописна згадка про ваше поселення?

5. Уявивши себе в ролі екскурсовода, проведіть екскурсію по своєму місту (селу).

Практичне заняття 3

Про що і про кого розповідає історія рідного краю

Очікувані результати.

Після уроку учні зможуть:

- встановлювати хронологічну тривалість і послідовність подій та явищ з історії рідного краю;
- знаходити на карті території, пов'язані із подіями з історії рідного краю та діяльністю людей;
- розповідати про історичну подію чи явище, історичних діячів свого краю;
- зіставляти окремі події з історії родини й рідного краю та України;
- висловлювати власне ставлення до історичних подій, явищ і діячів, що пропонуються для вивчення.

Обладнання:

підручник, стінна карта «Україна. Адміністративно – територіальний устрій», карта Хмельницької області, атлас, ілюстративний матеріал, роздавальний матеріал (музейні експонати, текстові джерела).

Форми організації діяльності учнів:

- робота з настінними картами, атласом;
- розповіді учнів « Що я дізнався у своїх рідних про історію міста (села), в якому живу»;
- повідомлення учнів «Моя родина у роки війни»;
- робота в групах з роздавальним та ілюстративним матеріалом;
- метод «Займи позицію»;
- екскурсія в музей.

Практичне заняття 4

Які історичні пам'ятки мого міста (села), рідного краю розповідають про минуле

Очікувані результати.

Після уроку учні зможуть:

- встановлювати хронологічну послідовність створення пам'яток свого краю;
- наводити приклади пам'яток свого краю та описувати їх;
- висловлювати власне ставлення до цих пам'яток і необхідності їх збереження.

Обладнання:

ілюстрації історичних пам'яток рідного краю, роздавальний матеріал, комп'ютер.

Форми організації діяльності учнів:

- опис пам'ятки за ілюстрацією або відеоматеріалом;
- робота в групах з текстовими джерелами інформації;
- відкритий мікрофон «Моє ставлення до цих пам'яток і необхідності їх збереження»;
- виконання завдань в парах;
- відповіді на запитання;
- екскурсія до історичної пам'ятки.

Запитання

1. Чи є на території населеного пункту, де ти проживаєш, споруди, які були збудовані багато років тому?
2. Що це за споруди?
3. Що тобі про них відомо?

Практичне заняття 5

Моя уявна подорож історичними місцями України

Очікувані результати.

Після уроку учні зможуть:

- встановлювати хронологічну послідовність створення пам'яток;
- показувати на карті місцезнаходження цих пам'яток;
- називати, розпізнавати та описувати пам'ятки;
- висловлювати власне ставлення до цих пам'яток і необхідності їх збереження.

Обладнання:

стінна карта «Україна. Адміністративно – територіальний устрій», атлас, ілюстрації, комп'ютер.

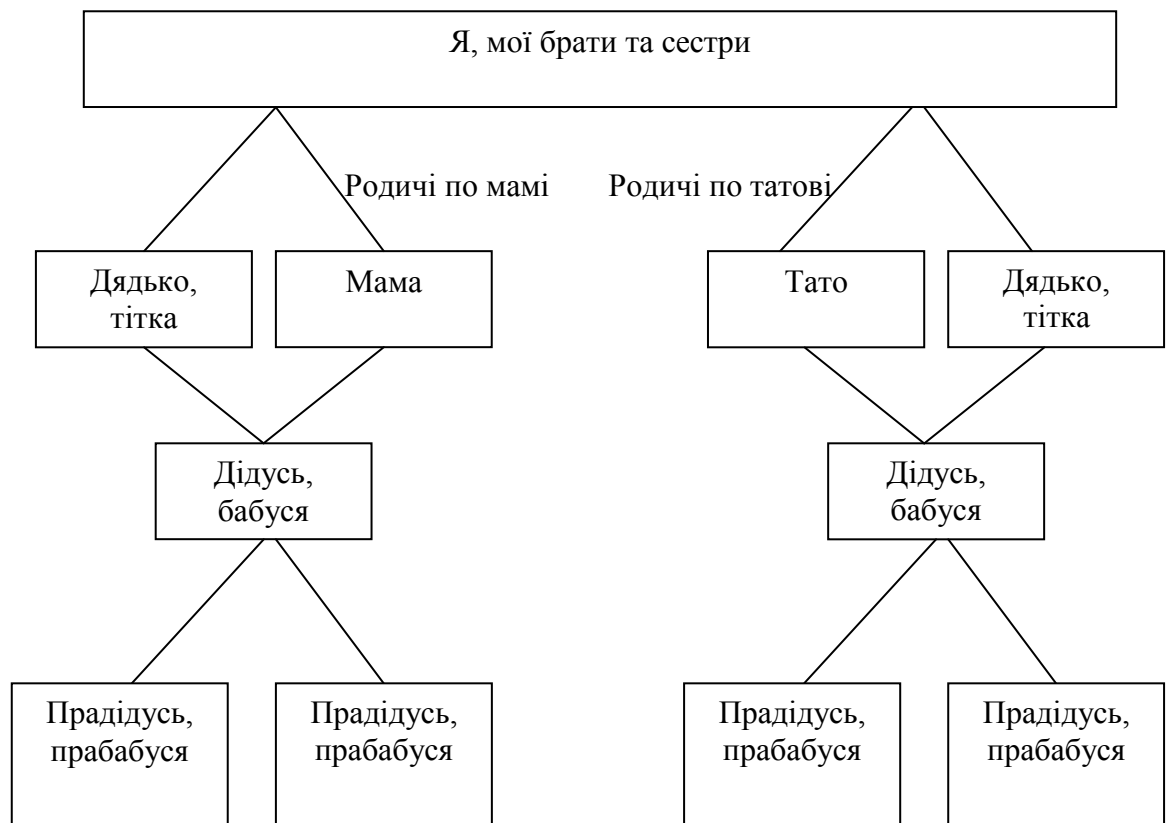
Форми організації діяльності учнів:

- робота з настінною картою, атласом;
- опис пам'ятки за ілюстрацією або відеоматеріалом;
- робота в групах з ілюстративними та текстовими джерелами;
- гра – подорож «Сім чудес України»;
- відкритий мікрофон «Моє ставлення до цих пам'яток і необхідності їх збереження».

Матеріали для практичних занять

Практичне заняття 1

Схема «Родовідна сім'я»

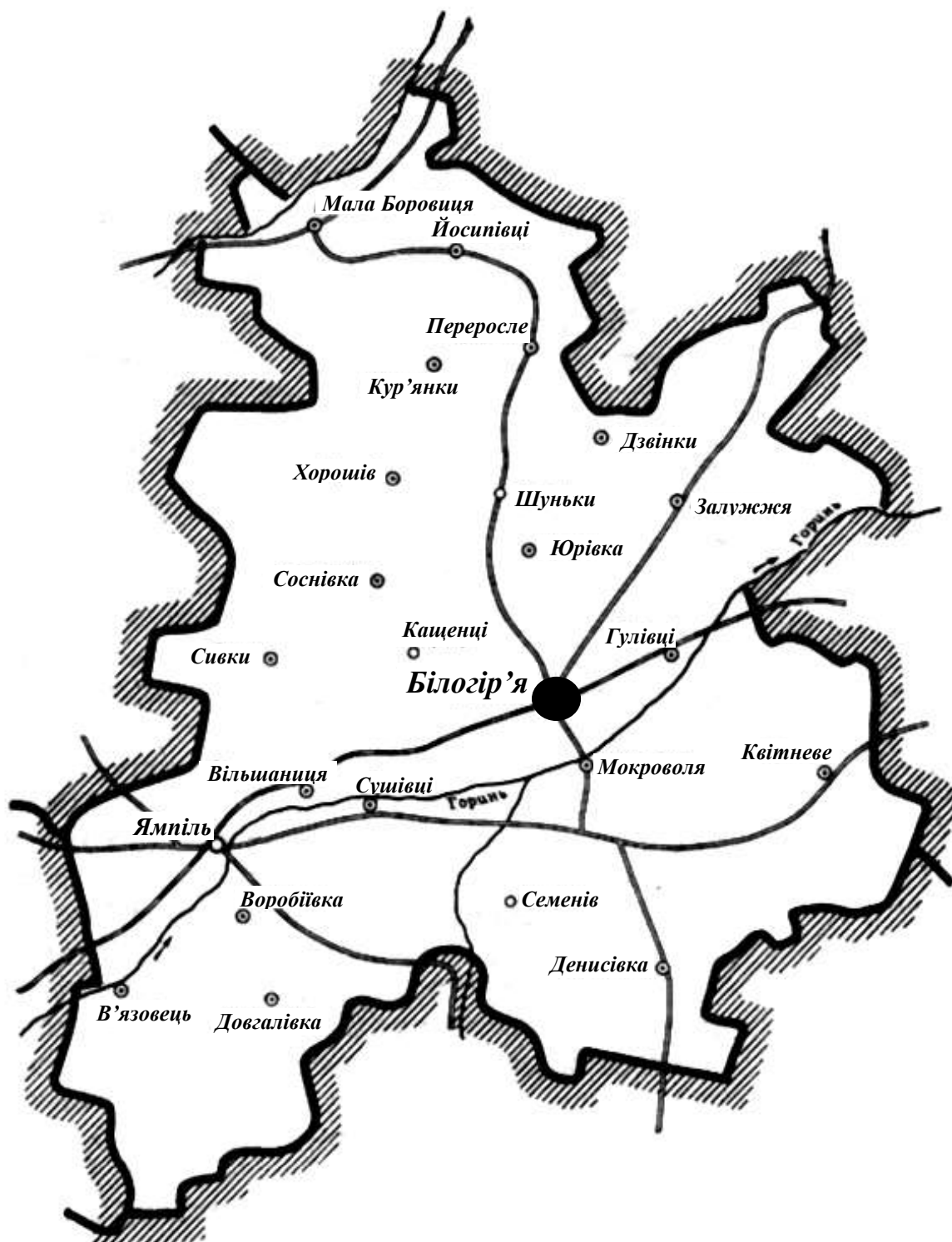

Родинне дерево

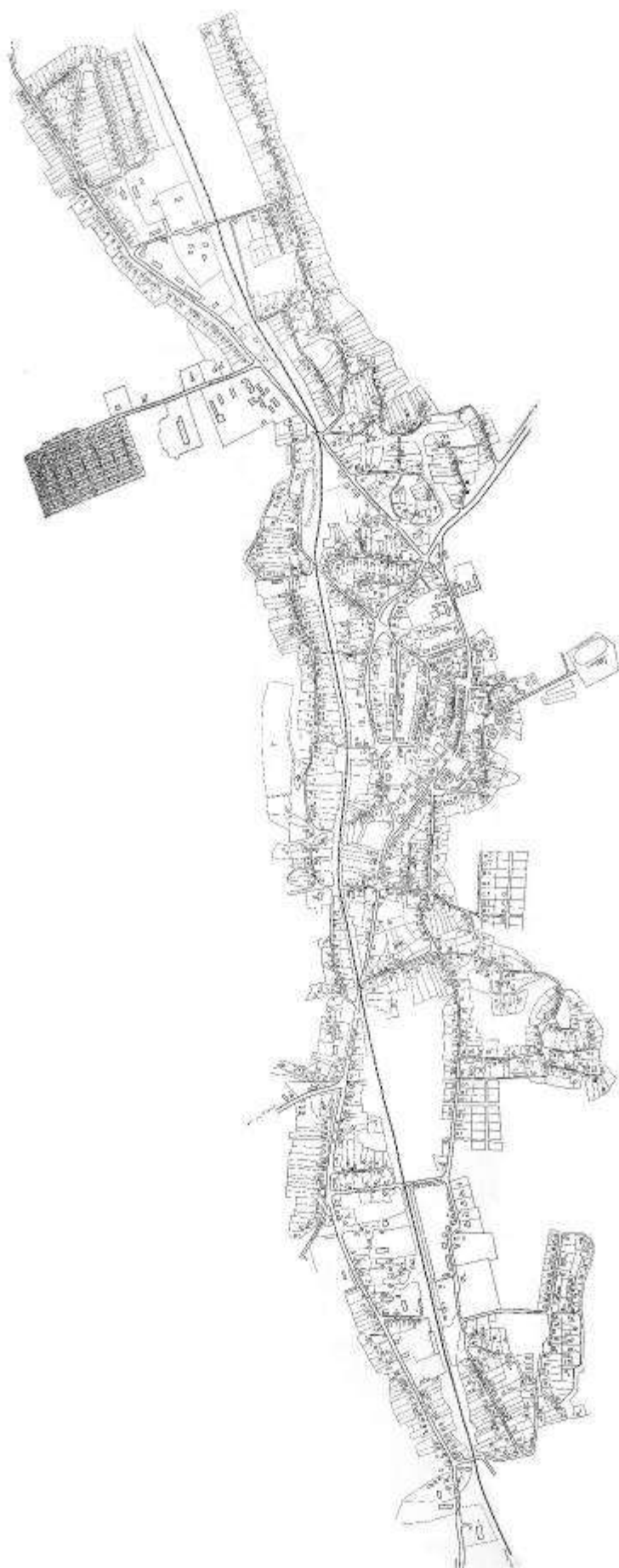

Практичне заняття 2

Карта Білогірського району

Карта Білогір'я

Легенди про походження місцевих топонімів

Старики, Мокроволя, Суховоля, Підгора

Назви поселення Старики, Мокроволя, Суховоля, Підгора з'явилися в XIVст.. Чисельність жителів на острові Недосягів збільшувалась за рахунок втікачів і так як там вже не було де селитись, то частина поселилася безпосередньо біля острова-фортеці, інші освоювали землі більш віддалені. Так появилось поселення Старики, де обживались втікачі старшого віку, уже не спроможні нести військову службу.

На схід від острова у вигляді оборонної застави зроблено незначне укріплення і там розмістилось поселення воїнів, які тоді називалися гайдуками. Ця застава мала оберігати Недосягів від появи ворогів із степової частини, щоб забезпечити вільне життя своїх громадян. По назві воїнів – гайдуків це поселення дістало назву Гайдуцька Воля, а пізніше її назвали Мокра Воля. Далі на схід за невеликою річкою, що протікала з півночі і впадала в Горинь, утворилося поселення Зарічна Воля (пізніше Суха Воля) Слово – назва «Воля» символізувало вільне від загарбників та податків життя тих втікачів, які тут поселились, а слова «мокра» і «суха» походять від того ґрунту околиць, де забудовувались оселі серед болотистих просторів.

На північ від острова, біля підніжжя гористого берега Горинської заплави закладено село Підгора.

Річки Біла і Полква

Річка Біла бере початок в Крейдяній горі і вода в ній спочатку біла , звідси і назва річки.

На березі річки Полкви був бій між козаками і поляками. Поляки були розбиті, і багато з них потопились у річці. В народі стали говорити «поляк квакнув» звідси назва р. Полква.

Ямпіль

Назва цього селища змінювалась. Його початкова назва – Янушполь. В давнину ямпільськими землями володів якийсь Януш. Звідси Янушполь (поле Януша).

Згодом появилась більш коротка назва Янполь. Селище Ямпіль пізнішого походження, ніж сусіднє село (колись-місто-укріплення) Тихомель, що лежить на пагорбі. Отож, Ямпіль в порівнянні з Тихомлем лежав у долині, в «ямі» . Звідси й походить пізніша назва – Ямполь.

Лепесівка

Село Лепесівка розташоване на захід від місця древнього поселення. Де розташоване село Лепесівка, в давнину була низька болотиста місцина, заросла татарським зіллям (татарщиною або лепехою). Від слова лепеха і походить назва Лепесівка.

Тихомель

В селі на річці був млин, який молов поволі, тихо. Від «тихо меле» і походить назва Тихомель.

Жемелинці

Млин, що був у селі, на відміну від тихомельського млина, молов дуже швидко, рухливо по-колишньому - «же меле». Звідси і назва села.

Підгора

Територія колишнього острова Недосягів

Практичне заняття 3

Коротка історія Білогір'я

Центром Білогірського району є селище міського типу Білогір'я. До 1946 року Білогір'я носило назву Ляхівці.

За переказом ще задовго до заснування Ляховець на острові серед заболоченої місцевості існувало поселення, що носило назву Недосягів. Щоб захиститися від нападів монголо-татар тут був споруджений дерев'яно-земляний замок.

В 1263 жителі Недосягова добились офіційного визнання, отримавши грамоту Галицько-Волинського князівства.

У 40-х рр. XIV ст. Волинь була включена до складу Литовського князівства і згодом сюди у значній кількості стали переселятися поляки. У місцях поселення вони утворювали так звані ляхівські дворики, тому мабуть селище і дістало назву Ляхівці.

Перша письмова згадка про Ляхівці датується 1441 роком.

Після укладення Люблінської унії Ляхівці разом з іншими населеними пунктами Волинського воєводства увійшли до складу Речі Посполитої.

В кінці XVI - початку XVII ст. тодішні власники Ляховець Синюти укріплюють свою фортецю на острові. Тоді ж навколо Ляховець насипали земляний вал, обнесений високою дерев'яною загорожею зі сторожовими вежами і бійницями.

Близько 1660 року в Ляхівцях було завершено будівництво домініканського костелу і кляштора (приміщення для монахів).

У 1745 році тодішній власник Ляховець князь Йосип-Олександр Яблоновський розпочав, а через сім років завершив будівництво великого кам'яного замку на місці зруйнованого колись дерев'яного.

Після третього поділу Польщі і приєднання Правобережної України до Російської імперії Ляхівці в 1795 році увійшли до складу Подільської, а з 1796 року - Волинської губерній.

В другій половині лютого 1918 року територія району була зайнята австро-німецькими військами. Влітку 1920 року територію сучасної

Білогірщини окупували польські війська, але в липні 1920 року, під час наступу Червоної Армії, до Ляхівців вступили частини кавалерійської бригади під командуванням Г. Котовського. Радянська влада в Ляхівцях була встановлена в кінці листопада 1920 року.

У березні 1923 року Ляхівці стають районним центром Шепетівської прикордонної округи. Першим головою райвиконкому було обрано А.А. Войтюка.

Навесні 1924 року в Ляхівцях створюється кредитна с/г артіль «Червоний плугатар» із центром в с. Старики. Того ж року почала виходити районна газета «Соціалістичний фронт».

5 липня 1941 року територія Ляховець була окупована німецько-фашистськими загарбниками.

5 березня 1944 року Ляхівці були визволені від окупантів військами 1-го Українського фронту.

Селище Ляхівці було перейменовано у 1946 році на Білогір'я, а Ляховецький район - у Білогірський.

4 липня 1957 року райвиконком Білогірської ради порушив питання про зміну статусу села Білогір'я на поселення міського типу, яке через деякий час було вирішене обласною радою.

Земляки – Герої Радянського Союзу

Майборський Володимир Петрович народився 1 жовтня 1911 року в селі Зіньки Білогірського району Хмельницької області, в сім'ї селянина. Закінчив 4 класи. Наймитував, був колгоспником, брав участь в будівництві річкового порту в місті Миколаївськ-на-Амурі, працював вантажником Херсонського морського порту, а з 1938 року-вантажником Архангельського морського порту.

Учасник Великої Вітчизняної війни з липня 1941 року. У складі 8-ї бригади морської піхоти Майборський брав участь в обороні Севастополя. У боях за місто-герой Севастополь Майборський отримав першу бойову медаль. Тричі поранений, він жодного разу не погодився піти у госпіталь. Разом з моряками 8-ї бригади морської піхоти на початку липня 1942 року Майборський прикривав відхід з Севастопольської бухти останніх наших кораблів і катерів. Виконавши завдання, намагався пробратися в гори до партизанів, але, отримавши 4-е поранення, будучи без свідомості потрапив у полон.

Майборському вдалося втекти з концтабору і продовжити боротьбу в партизанському загоні. На початку 1944 року загін з'єднався з частинами Червоної Армії.

...13 липня 1944 року почався штурм села Черемхів поблизу міста Коломиї. Майборський перший вистрибнув з траншеї і кинувся у вузький коридор в мінному полі, який сам напередодні влаштував. Але тут заговорив невиявлений раніше ворожий кулемет. Рота залягла.

Майборський опинився найближче від усіх до дзота. Він повільно поповз прямо до нього. Фашист побачив солдата, але вирішив підпустити його ближче. Коли він встав і метнув гранату - фашист випередив його. Чергою перебило ноги. Майборський звалився на землю. Фашист подумав, що покінчив із сміливцем і продовжував поливати вогнем залеглу роту.

Рота бачила, як «загиблій» «моряк» ривком опинився в мертвому просторі перед дзотом. Майборський зубами зірвав з 2-х гранат чеки і вкинув їх в амбразуру як дрова в піч. При цьому кулемет розвернувся, і кулі потрапили в сторону Майборського. «Моряк» впав на амбразуру, придавивши тілом дуло кулемета. У цей час у дзоті пролунали вибухи, і осколки власних гранат вп'ялися в уже несвідоме тіло ...

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 24 березня 1945 року за винятковий героїзм і самопожертву в ім'я Батьківщини у боях з німецькими загарбниками Володимиру Петровичу Майборському було посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

... Отямився Майборський через багато днів опісля в госпітальній палаті. Через гангрену ногу ампутували вище коліна. Крім того з тіла витягли 18 куль і осколків! 10 місяців боролися лікарі за життя майже приреченої людини.

Багато років по тому В.П.Майборський дізнався, що з сотень таких солдат, які закрили своїм тілом амбразури ворожих дзотів і дотів, тільки трьом пощастило вижити - А.А.Удодову, Т.Х. Райзу і йому - В.П. Майборському.

У 1945 році Майборський демобілізувався з армії по інвалідності. Повернувся в село Зіньки, де родина отримала вже три похоронки і лист від командира полку, який повідомляв, що В.П. Майборський посмертно удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Насилу пересуваючись на милицях, він дістався до військкомату. Пообіцяли уточнити ...

8 червня 1945 року в Москві, в Кремлі йому вручили грамоту про присвоєння високого звання, орден Леніна і медаль «Золота Зірка» (№ 7344).

Про нього було складено 2 солдатські пісні, які довелося переробляти. Кінематографісти Київської студії створили документальний фільм про В.П.Майборского «Два рядки із солдатської пісні».

В.П.Майборському присвоєні звання: «Почесний громадянин села Зіньки» і «Почесний громадянин міста Коломия». Його іменем названі вулиці в містах Коломия і Хмельницький. Поблизу села Черемхів встановлена меморіальна дошка, яка увічнила подвиг відважного солдата.

Жив і працював у селі Зіньки Білогірського району Хмельницької області (Україна). Помер 1 листопада 1986 року. Нагороджений орденами Леніна, Вітчизняної війни 1-го ступеня, медалями.

Омельчук Григорій Купріянович народився 25 січня 1920 року в селі Мала Боровиця Плужненської волості Острозького повіту Волинської губернії (нині Білогірського району Хмельницької області, Україна), в сім'ї селянина.

У Червоній Армії з грудня 1939 року. У 1941 році закінчив Тульське кулеметне училище. З першого дня війни - в діючій армії. Воював на Західному, Північно-Західному, Центральному, 1-му, 2-му і 3-му Українських фронтах. Командував взводом, ротою, батальйоном. У боях був контужений і тричі поранений (двічі - важко).

Брав участь в оборонних боях на західному напрямку в 1941 і 1942 роках під Єльнею і Гжатським, в Орловській наступальній, Київській оборонній,

Житомирсько-Бердичівській та Корсунь-Шевченківській наступальних операціях.

В ході Умансько-Ботошанської наступальної операції батальйон капітана Г.К.Омельчука в безперервних боях з 4 березня 1944 року пройшов більше 400 кілометрів, форсувавши 13 березня річку Південний Буг , 21 березня - річку Дністер , 28 квітня - річку Прут , вийшов на державний кордон з Румунією.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 13 вересня 1944 року за зразкове виконання бойових завдань командування в боротьбі з німецькими загарбниками і проявлені при цьому відвагу і героїзм капітану Омельчуку Григорію Купріяновичу присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка».

Надалі брав участь в Яссько-Кишинівській, Дебреценській, Будапештській операціях.

Після війни продовжив службу в армії. Проживав в місті Івано-Франківськ.

Помер 3 березня 1983 року.

Нагороджений орденами Леніна, Жовтневої Революції, 2-ма орденами Червоного Прапора , орденами Вітчизняної війни 1-го і 2-го ступеня, Червоної Зірки, медалями.

Ткачук Іван Олексійович народився 24 лютого 1919 року в селі Жижниківці нині Білогірського району Хмельницької області (Україна), в

селянській родині. Закінчив технікум лісового господарства. Призваний в армію в 1940 році. У 1941 році закінчив Орловське танкове училище.

З початком Великої Вітчизняної війни- в діючій армії з жовтня 1941 року. Воював на Західному, Брянському, 1-му Українському фронтах.

Відзначився під час Вісло-Одерської стратегічної операції при форсуванні річки Одер.

Діючи в передовому загоні, 23 січня 1945 року вийшов зі своїм полком до річки Одер і вогнем з танків підтримав форсування річки стрілецькими підрозділами. Переправився з першими трьома танками на західний берег Одера в районі міста Кебен (нині Хобен, Польща), брав участь у відбитті контратак противника. Загинув на плацдармі в бою 4 лютого 1945 року. Тіло Героя згоріло в танку.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 квітня 1945 року за зразкове виконання завдань командування, мужність і героїзм, проявлені при форсуванні річки Одер і в боях на захопленому плацдармі, Ткачуку Івану Олексійовичу присвоєно звання Героя Радянського Союзу (посмертно).

Іменем І.О.Ткачука названа загальноосвітня школа в селищі міського типу Білогір'я. На будівлі школи встановлено меморіальну дошку.

Нагороджений орденами Леніна, Червоного Прапора, Вітчизняної війни 2-го ступеня, Червоної Зірки, медалями, в тому числі «За оборону Москви».

З нагородного листа на присвоєння звання Героя Радянського Союзу

Бригада, стрімко просуваючись уперед від міста Равіч, 23.01.1945 року вирвалася своїм передовим загonom з танковою ротою до річки Одер - найважливішого водного рубежу, прикривати центральні райони Німеччини. На шляху до Одера, завдяки рішучим діям і раптовому нападу танків з десантом піхоти, було без втрат захоплене місто Гернштадт. 24.01.1945 року при форсуванні стрілецькими підрозділами річки Одер противник, що засів в кам'яних будинках і дотах, вів запеклий автоматно-кулеметний обстріл. Тов.

Ткачук, особисто перебуваючи в танку і сам діючи за навідника, влучним вогнем придушував вогневі точки противника. Коли піхота створила невеликий плацдарм на західному березі річки, т.Ткачук надав велику допомогу в утриманні плацдарму і у відбитті ворожих контратак, впритул розстрілюючи наступаючих німців.

Особисто сам тов. Ткачук розбив 10 кам'яних будинків, задушивши там вогневі точки противника. Героїчний приклад командира полку, вміло пов'язані особисті бойові дії з керівництвом іншими танками, запалювали особовий склад на бойові подвиги.

Тов. Ткачук з першими трьома танками переправився на західний берег. Танкісти тов. Ткачука підбили і потопили пароплав з баржею, де знаходився десант солдатів противника, які йшли на підкріплення своїх частин з лівого флангу наших військ. При цьому було знищено 200 гітлерівців.

За час з 12 по 26 січня 1945 року полк знищив: танків - 64, з них Т-6 - 16, Т-5 - 40, Т-4 - 8, самохідних установок - 7, бронетранспортерів - 28, знарядь ПТО - 42, мінометів - 13, кулеметів - 24, автомашин - 111, возів з вантажами - 170, пароплав і баржу, знищив 1320 солдатів і офіцерів. Захоплені трофеї: танків - 13, з них Т-6 - 2, Т-5 - 7, Т-4 - 4, самохідних установок - 5, бронетранспортерів - 19, знарядь ПТО - 7, мінометів - 9, кулеметів - 27, автомашин - до 200, возів з вантажами - 90, взято в полон 160 чоловік.

За особисті героїчні подвиги, вміле керівництво боєм танків по підтриманню переправи через Одер стрілецьких підрозділів тов. Ткачук заслуговує на присвоєння звання Героя Радянського Союзу.

Ілюстрації із фондів шкільного краєзнавчого музею

Кам'яні знаряддя

Предмети періоду середньовіччя

Предмети побуту кінця XIX – початку XX ст.

Предмети посуду кінця XIX – початку XX ст.

Одяг XIX – початку XX ст.

Предмети побуту XIX – початку XX ст.

Нумізматичний куточок

Особисті речі та зброя воїнів Великої Вітчизняної війни

Практичне заняття 4

Історія Ляховецького замку

За переказами, ще задовго до заснування Ляховець, на острові серед заболоченої місцевості існувало поселення, що носило назву Недосягів. Щоб захиститися від нападів монголо-татар тут був споруджений дерев'яно - земляний замок. Для зв'язку острова з берегом суші була висипана гатка з хворосту та землі, а в окремих, найбільш грузьких місцях, були перекидні мости, які при ворожій загрозі знімалися. Пізніше була висипана земляна гребля довжиною до 2 кілометрів в напрямку на Мокроволу - Жемелинці і споруджується дерев'яний на сваях водяний млин. Через те, що вода в річці піднялась, вона, вийшовши з берегів, залила весь луг, утворивши величезний ставок. Таким чином, острів опинився з усіх сторін оточений водою і це ще більше укріпило його репутацію як недосяжного. Крім насипаної греблі були змайстровані спеціальні мости, які в разі потреби піднімалися на міцних ланцюгах.

В 1263 р. жителі Недосягова добились офіційного визнання, отримавши грамоту Галицько-Волинського князівства. Тоді ж відбулося освячення замку.

В XIV ст. замок потрапляє до рук якогось польського шляхтича. Відтоді міняється і назва Недосягів на Ляховці.

У 1437 р. великий князь Литовський Свидригайло видав грамоту про передачу Ляховець та інших сіл Волині Дениску Мукосієвичу.

Після страшного татарського розорення Волині в 1442 - 1497 рр., були повністю знищені Ляхівці з дерев'яним і земляним валом. Але незабаром дерев'яна фортеця на острові відбудовується, а навколо селища відтворюється земляний вал із сторожовими баштами на розі та з ворітьми при в'їзді з кожного боку.

Внаслідок численних воєн Литви і Польщі в наступні роки Ляхівці поступово переходять до володінь польських королів. В 1520 р. польський король

Сигізмунд I віддав Ляхівці в числі інших сіл Кременецького старостату своїй дружині Бонні, а вона згодом подарувала їх своєму слугі Дашку Калениковичу. В 1538 р. його дочка вийшла заміж за Яшка Сенюту і внесла маєток Ляхівці в рід Сенютів. В кінці XVI - початку XVII ст. Сенюти укріплюють свою фортецю на острові. Вони заставляють місцевих селян і полонених возити човнами землю, розширювати площу острова, насипати висоту його укріплень. Тоді ж навколо Ляховець відновили і укріпили підковоподібний із заходу, півночі і сходу земляний вал, обнесений високим дерев'яним частоколом із сторожовими вежами і бійницями. Власники Ляховець примушували місцевих жителів нести сторожу в фортеці, будувати нові укріплення, захищати його від частих набігів ворогів.

Після Визвольної війни під проводом Б.Хмельницького Ляхівці, належали польському воєводі Яну Конецпольському, згодом - гетьману Станіславу-Яну Яблоновському.

В 1745 р. Йосип-Олександр Яблоновський розпочав у Ляхівцях, а через 7 років завершив будівництво великого кам'яного замку на місці зруйнованого колись дерев'яного. Товщина стін нового замку була півтора аршина. Замок був обнесений водяним ровом і спочатку сполучення з містечком було тільки на човнах. Пізніше побудували підйомний міст, а потім греблю і постійний міст.

В новозбудованому палаці посеред замку була тронна зала на 400 місць з картинною галереєю і бібліотекою.

Очевидець Ляховецького замку під враженням розкішного видовища, так описує його вигляд: "При в'їзді в замок знаходяться ворота чудової архітектури з амбразами; наверху була напевне сторожова кімната. На фронтоні воріт знаходиться римська цифра XIII, написана чорною фарбою; хто написав її, що вона означає - невідомо, а вище цього на тому ж таки фронтоні в овальному крузі є напис, але що він означає неясно". Цілком можливо, що цифра XIII означає дату першого заснування і освячення замку.

Князь Йосип-Олександр Яблоновський був честолюбивим магнатом. Претендуючи у свій час на польську корону після смерті короля Августа III (1762

р.), давав у своєму палаці пишні прийоми, на які запрошували багато польських аристократів. На прийомі князь сидів на троні в горностаєвій мантиї в оточенні натовпу шляхти і челяді. Важко повірити, але джерела вказують, що в магната Яблоновського на одному з кількадечних бенкетів гості з'їли 60 волів, 300 телят, 50 баранів, 150 свиней, близько 20 тисяч різної птиці. Щодо напоїв, то лише угорського вина було випито 270 бочок. Все це, звичайно, було за рахунок праці залежних селян і ремісників.

Князь Йосип у вихідні і святкові дні одягався в княжну пурпурну мантию і митру, в ордени та стрічки, і в такому вигляді, сидячи на троні давав аудієнцію своїм васалам, посесорам і всім, хто мав до нього якусь справу. Кожен, з'являючись на очі, повинен був схилити коліно. Князь був членом Паризької та Римської академії наук, істориком і поетом. Він написав ряд історичних книг про Волинь і видав латинською мовою книгу про Ляховецький замок.

В 1773 р. Йосип-Олександр Яблоновський склав з себе повноваження сенатора і останні роки жив у Лейпцігу, де й помер в 1777 р. Після його смерті місто Ляхівці дісталось сину Олександру за прізвиськом Доброгост, який помер бездітним.

В Ляховецькому замку 14 березня 1787 р. княгиня Франціска з князів Воронецьких, вдова по князю Йосипу Яблоновському, разом із своїм сином Миколою-Августом, який прийняв православ'я, приймали в себе короля Станіслава-Августа Понятовського, який їхав у Канів для зустрічі з імператрицею Катериною II. Супутник короля Нарушевич в своєму щоденнику так описує зустріч короля, що прибув у цей замок ввечері.

"Вся гребля яскраво освітлена великою кількістю вогнів, які відбивалися велично в річці, надавали їй вогняного вигляду. По обидва боки греблі стояли селяни різних сіл з харугвами, маючи на чолі багато православних священників, які були одягнені в блискучі ризи і підносили королю хліб і сіль.

Багато євреїв і раввінів стояли окремими групами: вони співали свої гімни і молитви, а гармати стократними пострілами вітали короля. У воротах замку придворна князівська міліція зустріла короля музикою і барабанным боєм.

Після вечері король милувався чудовою ілюмінацією замку. Наступного дня він оглядав в замку багато і розкішно прибрані зали, портретну галерею, стрільницю, арсенал, колекцію медалей, старовинне каміння. Після цього він слухав обідню в замковій каплиці".

Згодом місто перейшло в руки князів Сапег, а після смерті княгині Анни Сапеги маєток перейшов у відання Міністерства Державного майна. Згодом володарем Ляховець став колишній начальник Волинської губернії Іван Володимирович Фон-Галлер. Зважаючи на занепад маєтків у орендатора Галлера, частина земель, як державна винагорода за участь у придушенні польського повстання 1863 р., віддається в оренду офіцеру Івану Христофоровичу Борисову. В 1880 р. на розвалинах кам'яного замку були влаштовані винокурня та пивний завод. Біля стін, що залишилися від замку були прибудовані приміщення і поставлено устаткування для виготовлення горілки та пива.

У архівах Львова є план замку, список полотен картинної галереї, переважну більшість яких становили портрети іменитих польських князів, феодалів і тільки на кількох з них відтворено портрети відомих на той час учених. Волинська знать, лестячи самолюбству князя зачудовувалась красою тої споруди, примовляючи: «Марс, Мінерва і Флора сперечалися б, кому з них цей замок належить».

Дорога до колишнього замку (гребля)

Власники замку

Олександр Яблоновський

Анна-Софія Сапега

Леон Сапега
(останній власник замку)

Домініканський костел

Першим фундатором костелу був Павло Кшиштоф Сенюта, котрий, будучи кальвіністом, навернувся в лоно католицької церкви, а ставши її головним захисником, розпочав будівництво монастиря в 1612 році. Через декілька років для відбуття покути Павло Сенюта вирушає до Риму, щоб відвідати Ватикан. Звідти, несподівано для всіх, Павло повертається щирим аріаном. Він засновує в Ляхівцях аріанську громаду, запрошує до неї всіх пасторів і закладає соцініанську школу. Слідом за Павлом аріанство приймають його брат Петро, який володів Радогощею, та племінник Авраам, власник Тихомеля. Безмежні володіння Сенют (а це майже 100 сіл та 15 містечок) з центром в Ляхівцях стають найвизначнішим осередком аріанства. Сюди з'їжджаються кращі просвітителі та пастори вчення аріанського, зокрема, відомий викладач аріанської академії та письменник Ян Стоїнський, вчений та літератор Петро Моршковський та інші.

Аріанська
каплиця в
Тихомелі
XVII століття

Проте аріанська ідея не торкнула широких мас, так і залишившись релігією елітною та шляхетною. Можливо, тому, потрапивши 1638 року під гоніння з боку католицької церкви, а з 1648 року під час війни Хмельницького аріанство приходить у повний занепад. Аріанські громади зникають одразу після смерті їхніх покровителів, і в Ляхівцях так сталося після смерті Павла Сенюти. Але вмираючи 2 грудня 1628 р, він наказав своїм рідним, щоб, коли він помре, покликали на похорон католицького священика. Сам Павло Сенюта вмер бездітним і у зв'язку з цим виникла суперечка між домініканцями і аріанами. Ця суперечка була вирішена люблінським трибуналом в 1644 р. на користь домініканців, а аріани змушені були залишити Ляхівці.

Остаточне будівництво храму було завершене в 1660 році Анною Сенютою, дружиною Петра Опалінського.

В 1789 році 21 липня костел був консекрований єпископом Христофом Кочковським.

Ця споруда вражає своєю величчю і красою.

Костел мурований з цегли і каменю і покритий бляхою. Фасад звернений на схід. Вежі покриті новим дахом. На одній вежі знаходиться годинник, міхи до органів, на другій – три дзвони. В костелі є троє дверей: одні входні, другі ведуть до захристії, треті – до братського скарбу. Також в костелі знаходилась картина, котра була подарована князем Йозефом- Олександром Яблоновським. Написана була на пам'ятку нагородження цього князя орденом Святого Духа, королем Людовіком XV. На цій картині були зображені французькі кавалери, котрі тримали орден Святого Духа, під орденом земна куля із зображенням на ній герба родини Яблоновських.

Підлога костелу була вкрита 11 килимами, зокрема 6 з них були турецькими. В костелі було 9 мурованих вівтарів і один дерев'яний. При костелі діяв чоловічий монастир на 30 кімнат: 13 кімнат-келій, 1 бібліотека, каплиця, кухня і пекарня, а решта служила для господарських цілей.

Отці-домініканці відрізнялись з-поміж інших орденів ще й тим, що проводили просвітницьку діяльність.

Зокрема при Ляховецькому монастирі діяла парафіяльна школа, яка утримувалась коштом ченців. В цій школі було два класи, в першому діти вивчали арифметику, вчилися читати і писати, вивчали катехізм, німецьку граматику. В другому класі вивчали ті ж науки і до них додавалися латина і російська. В 1807 р. до школи ходило 32 дітей, літом – близько 100.

Окрім просвітницької діяльності отці-домініканці займалися ще й благодійництвом, зокрема при Ляховецькому монастирі була лікарня і притулок для бідних старих людей.

В Ляховецькому костелі існувало братство «Святого Розарія». До братства належали переважно шляхтичі. Братство було фундатором костелу і лікарні. Йому належала пасіка з 71 вулика. З пасіки мед продавали, а віск використовували на свічки. Гроші виручені за мед йшли на утримання монастиря і костелу.

Окрім братства, школи і лікарні в Ляховецькому монастирі було чимале господарство, яке поділяється на дві частини: одна знаходилася біля монастиря, інша – в передмісті Ляховець (фільварок). До Ляховецької парафії належало ще й три каплиці, а саме: каплиця на кладовищі в Ляхівцях, збудована з дерева і мала одну вежу з дзвоном, друга в Семенові, збудована на зразок костелу, третя в с. Миклашах і належала родині Плибишевських.

До монастиря ще належали дві великі каплиці, але за браком прихожан вони були закриті, а люди ходили на службу до Ляховецького костелу.

Богослужіння в Ляховецькому костелі відбувалося так, щоб було зручно для віруючих. О 8 годині кожного дня, як святкового так і буденного, розпочиналася служба Божа перед головним вівтарем, під час якої вбогі співали коронку до Святої Трійці. Після коронки вбогі співали Розарій. Так закінчувалося ранкове богослужіння. Хіба що були замовлені служби до монахів.

О третій годині дня розпочинались молитви вечірні, які відправляли монахи на хорі. Після вечірніх молитов співалась пісня *Salve Regina*. Так закінчувалось вечірнє богослужіння.

В неділю порядок богослужінь був такий самий, як в будній день, тільки під час ранкових богослужінь відбувались процесії навколо костелу та виставлялись на вівтарі Пресвяті дари.

З приєднанням частини Польщі до Росії релігійний гніт, зокрема проти католиків, посилюється. Яскраво це було видно після повстання 1831 р. Значна кількість костелів була закрита, а поляки зазнали репресій з боку російського уряду. В 1831 році Ляховецький монастир потрапив до числа тих костелів які закривались. І ось, в 1868 році, за наказом генерал-губернатора Київсько-Волинського та Луцького Ляховецький монастир був закритий. Про достовірність цього факту свідчать листи-переписки між Заславським деконом і єпископом Луцько-Житомирської консисторії, та листи-переписки генерал-губернатора з цим же єпископом. Для збереження колориту того часу лист буде подано без перекладу:

«В Луцко - Житомирскую Римо-католическую духовную консесторию.

Заславско-Острожского Декона

Рапорт

30 октября сего года прибыл в м. Ляховцы помощник Острожского уездного исправника при бытности моей, неизвестно по какой причине опечатал Ляховецкую Римо-Католическую церковь со всем церковным имуществом. В следствии чего прекратилось богослужение и администратор оной церкви ксендз Будзинский не может в настоящее время исполнить духовные обязанности, в которых нуждаются прихожане. О чем Луцко-Житомирской Римо-Католической консистории имею честь донести.

Декон Кс. Лозинский

31 октября

1868 з.

№ 774

Як бачимо з цього листа, костел був закритий без будь-яких пояснень з боку цивільної влади. За розпорядженням єпископа Боровського костельні речі передавалися в інші костели: Теофіпольський, Дедеркальський, Білогородський та Антонівський, куди був переведений настоятель Ляховецького костелу ксьондз Будзинський. Після закриття костелу віруючі задовольняли свої духовні потреби в каплиці, що на кладовищі в Ляхівцях

Така ситуація залишалась до початку 20-х років ХХ ст. На початку 1920 року, завдяки старанням віруючих костел був їм повернутий. Але віруючим не довелося довго радіти цьому. Тому що, починаючи з кінця 20-х років, в історії польського населення в Україні, в тому числі в Ляхівцях, настав чорний період. Насамперед це торкнулося католицької церкви. Була оголошена войовнича антирелігійна кампанія проти церкви взагалом. Таким чином костел в Ляхівцях знову був закритий, а його приміщення використовувалось за різним призначенням.

В приміщеннях костелу і монастиря розміщувались: бібліотека, кінотеатр, будинок культури, в'язниця, військкомат, пожежна частина, архів, друкарня та редакція місцевої газети.

Із закриттям костелу, віруючі Ляховець не відвернулися від Бога, продовжуючи збиратися по домівках, та їздили на богослужіння до найближчих діючих костелів в Кременці та Полонному.

Місцева влада погодилась прийняти від римо-католиків в 1990 році заяву з проханням зареєструвати громаду. З цього часу розпочалась нова сторінка в житті Білогірського костелу. Проте віруючим повернули лише костел, а в монастирі ще розміщувались вищеперераховані установи. Але люди були раді й такому досягненню. Власного священика парафія ще не мала, тому щонеділі в Білогір'я приїздили священики з Шепетівки, Полонного, Ізяслава.

З приїздом в 1993 році до Білогір'я отців-поллотинів, віруючим була повернена частина монастиря, де почали жити священники. Одразу розпочалась реставрація монастиря і костелу, яка триває до цього часу.

Після довгих роздумів як використати другу частину монастиря, було прийнято рішення зробити тут дитячий будинок. Наступний крок - знайти спонсорів та зробити капітальний ремонт. Все було зроблено і завдяки старанням отця Павла Горая ремонт був завершений. Також вдалося знайти сестер-бенедиктинок, які погодились виховувати дітей. На початку осені 2012 року діти оселилися і дитячий будинок почав працювати. Так розпочалася нова історія існування монастиря в Білогір'ї.

Домініканський костел

Практичне заняття 5

Сім чудес Хмельниччини

Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» розташований в Кам'янці-Подільському Хмельницької області

У 1998 році було створено Національний історико-архітектурний заповідник. На території міста розташовано більше 200 пам'яток архітектури, із яких 175 розташовані на території НІАЗ, в тому числі 111 державного значення

Невід'ємною частиною Старого міста, його перлиною, є **Стара фортеця**, яка стала візитною карткою Кам'янця-Подільського, його символом. Одинадцять башт входять до складу фортеці, кожна має свою назву і свою історію.

Державний історико-культурний заповідник “Межибіж”

Серед мальовничих пагорбів Поділля височіють потужні мури великого замку. Через своє розташування фортеця дістала назву “Меджибіж” – між двома Бугами. Вперше про Меджибіж згадується в Іпатіївському літописі у 1146 році. З 2004 року Меджибізький замок – це державний історико-культурний заповідник “Межибіж”

В реставрованих пристінних корпусах замку (бувші казарми) розгорнуто експозиції краєзнавчого та етнографічного музеїв, в яких зібрано багато експонатів, що розповідають про багатовікову історію міста і фортеці, унікальну колекцію ікон, старожитностей та предметів побуту

Палацовий ансамбль князя Сангушка у древньому Ізяславі

Ізяслав – одне із найдавніших українських міст сучасної Хмельниччини.

Розташоване воно на річці Горинь – притоці Прип'яті.

Замок князів Заславських

Палац князів Сангушків

***Монастир ордену Святого
Бернарда***

Замок Острозьких у Старокостянтинові

Замок князів Острозьких — резиденція князів Острозьких, збудована на ділянці при злитті річок Случі та Ікопоті наприкінці XVI століття.

Унікальність замку в Старокостянтинові полягає передусім у тому, що закладено і побудовано його було разом з усім містом в доволі стислі терміни.

Державний історико-культурний заповідник “Самчики”

Державний історико-культурний заповідник «Самчики» — музей-садиба у селі Самчики на схід від Старокостянтинова (нині Старокостянтинівський район Хмельницька область). Належить до найкращих пам'яток стилю в країні. Палац є одним з найкраще збережених, що дало змогу облаштувати тут музей-садибу. У всеукраїнському конкурсі «Сім чудес України», проведеному в 2007 році, садиба у Самчиках була одним із номінантів від Хмельницької області.

Садибу в селі Самчики почав облаштовувати Ян Хоєцький на початку 18 століття. З тих часів донині зберігся так званий Старий палац 1725 року побудови.

Прадавній Сатанів – місто-легенда

На мальовничому березі річки Збруч розташоване прадавнє містечко

Сатанів. І досі невідомий точний час виникнення Сатанова. Перша письмова згадка про місто датується 1404 роком.

На верхівці гори, що височіє над Збручем, на околиці Сатанова, у Слобідці Сатанівській знаходиться ще одна визначна пам'ятка історії та архітектури. Це – Свято-Троїцький монастир, який мало чим відрізняється від оборонних споруд.

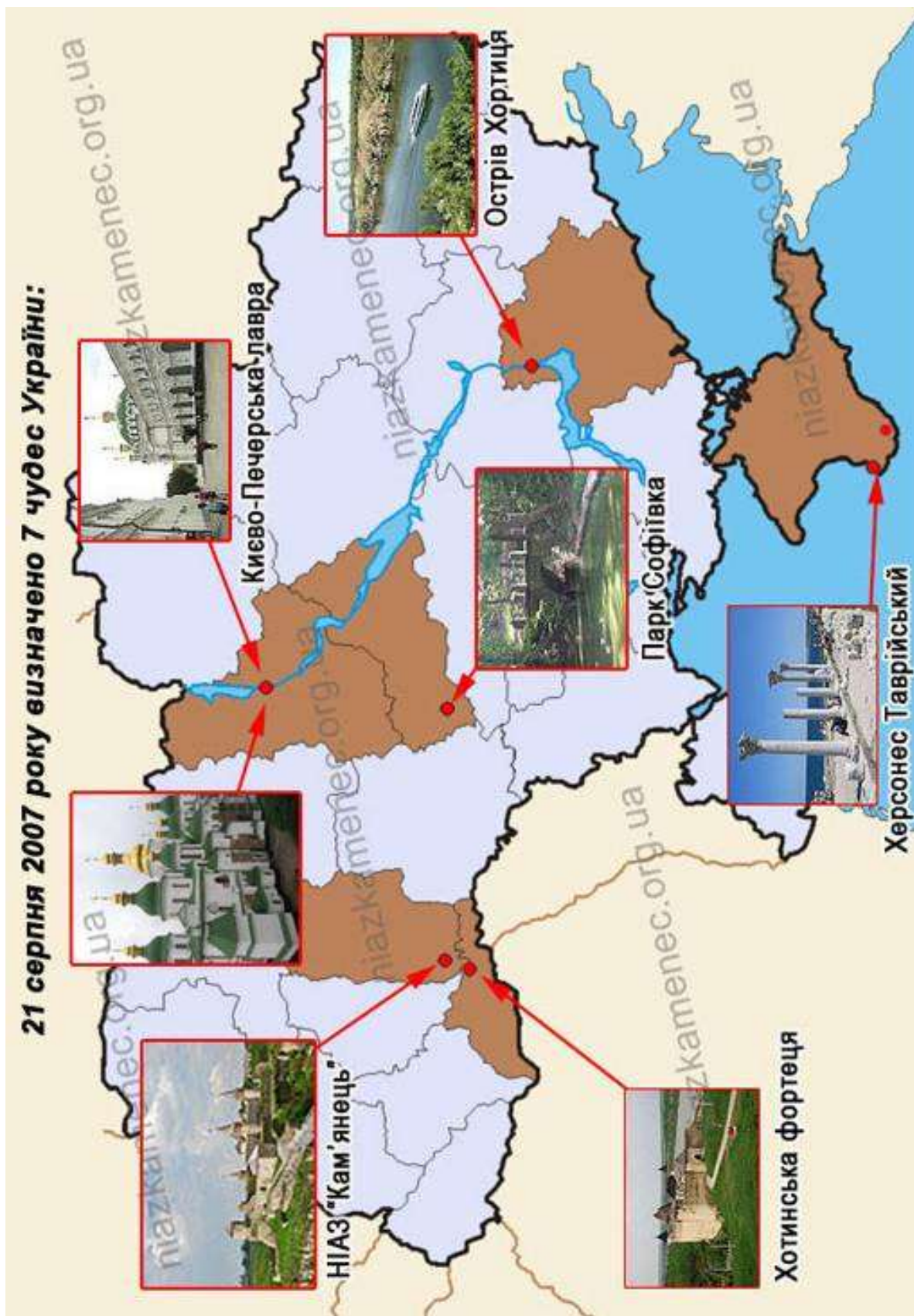
Покровська церква-фортеця у Сутківцях

Церква Покрову Пресвятої Богородиці — мурована споруда оборонного типу, розташована у селі Сутківцях Ярмолинецького району Хмельницької області; є одночасно фортецею і храмом. Покровська церква нині є діючим храмом і музеєм, який відвідують численні українські й зарубіжні туристи.

Вона є однією з найдавніших в Україні оборонних споруд.

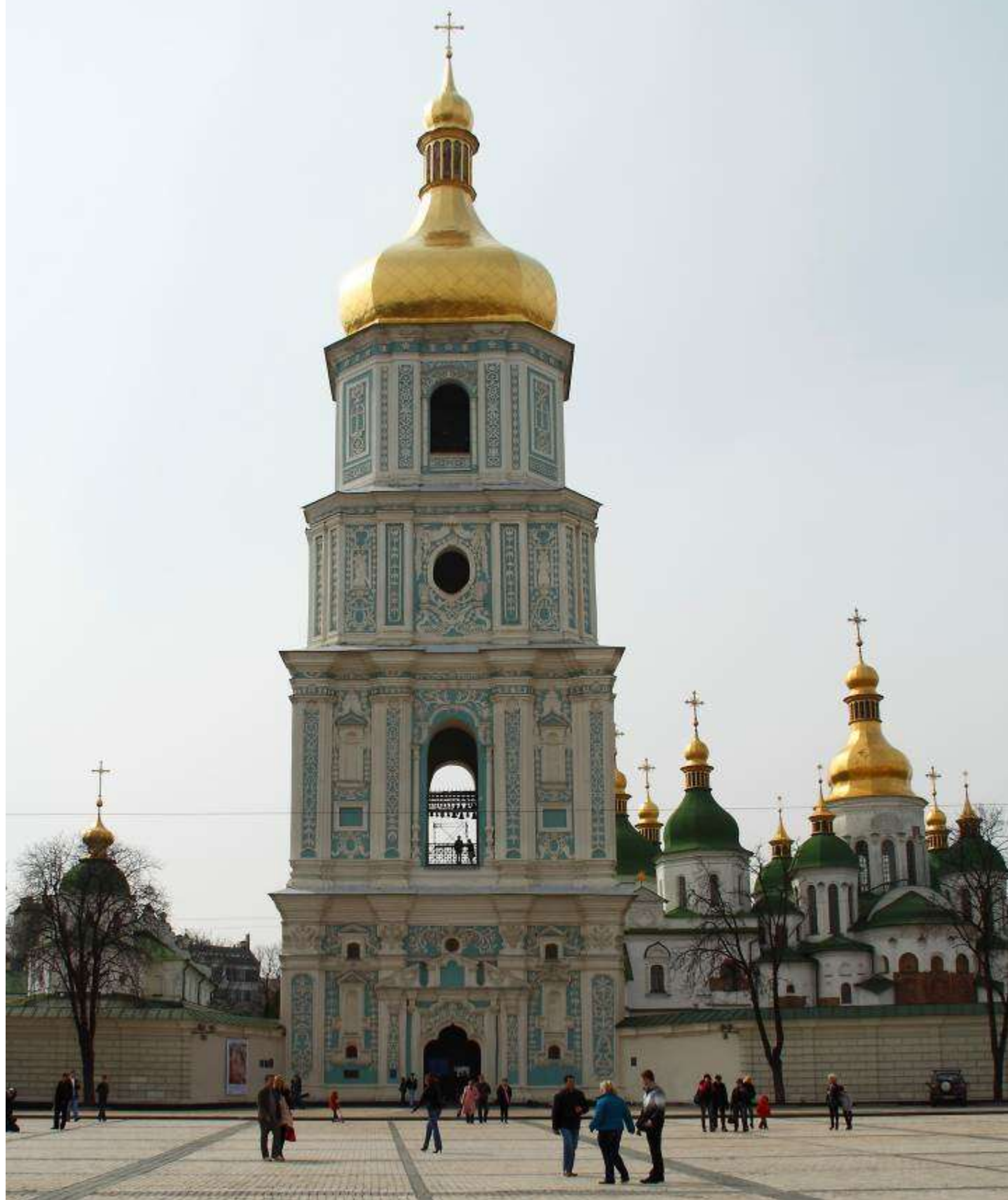
7 чудес України

Парк Софіївка

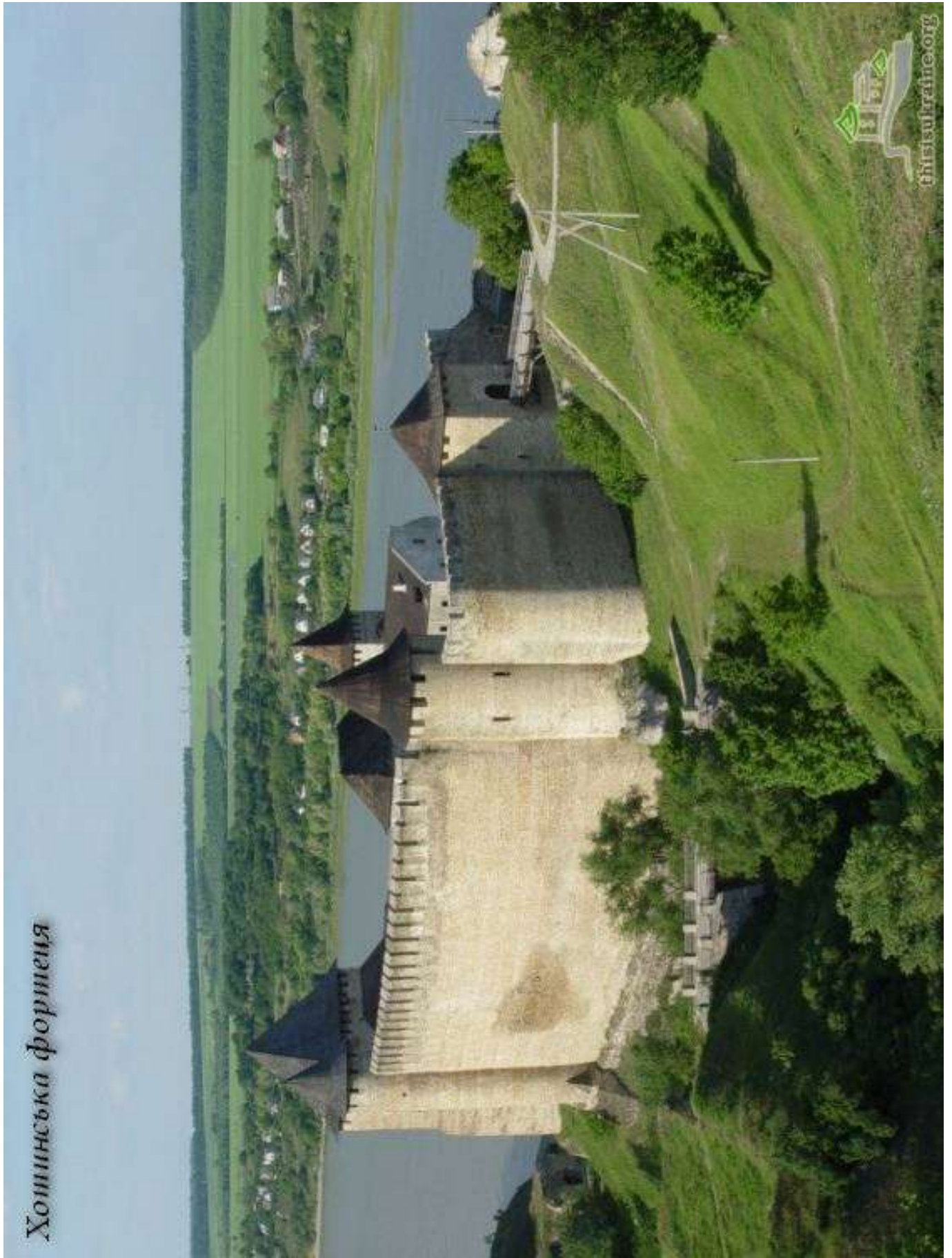
Софія Київська

Херсонес Таврійський

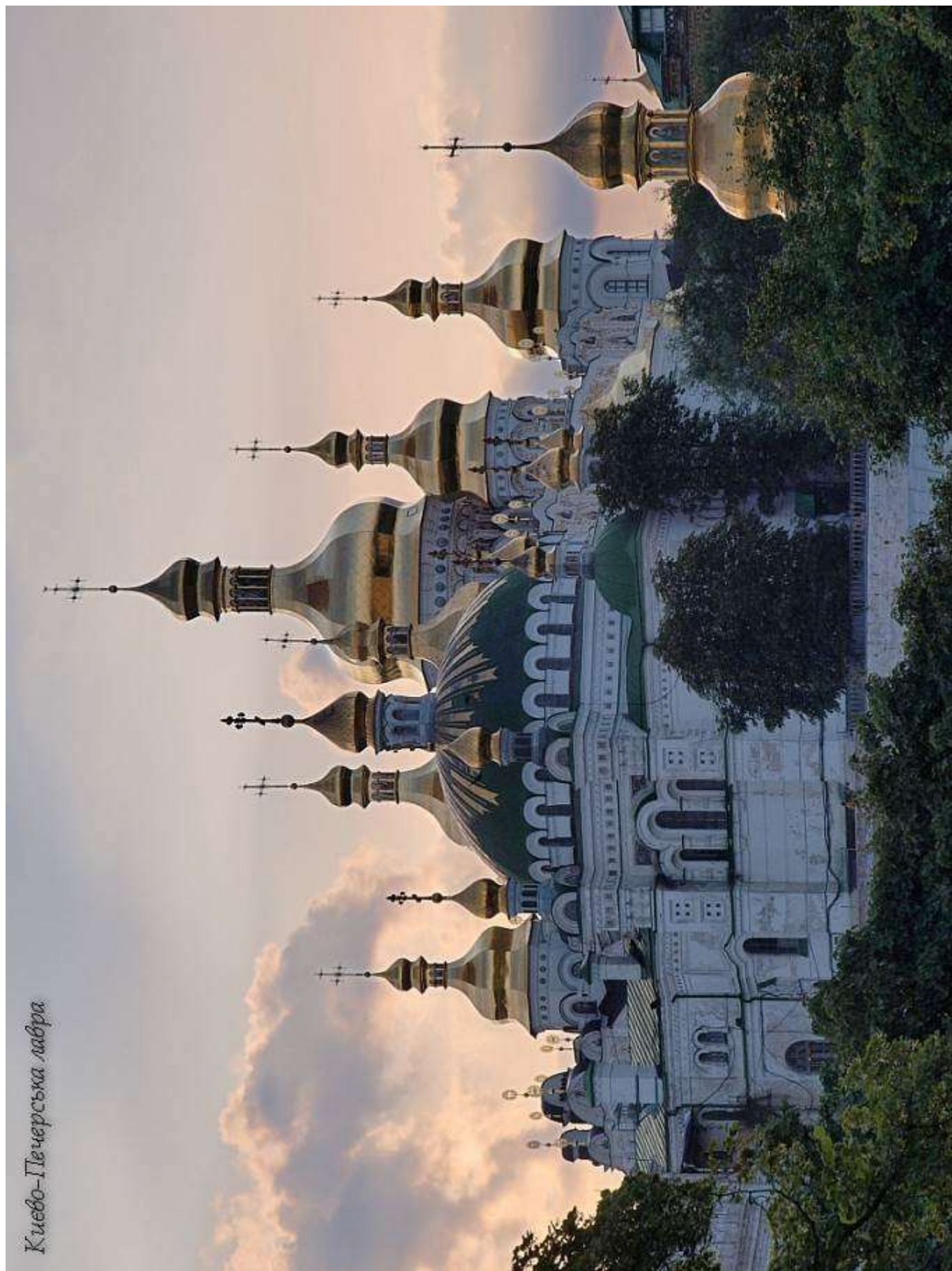

Хотинська фортеця

Хориния

Киево-Печерська лавра

Заповідник "Кам'янець"

Національний історико-архітектурний заповідник "Кам'янець"

Літопис приписує будівництво кам'яної фортеці литовським князям Корятовичам, які правили князівством у 60-90-х рр. XIV ст. Високий скелястий берег р. Смотрич, живописний краєвид, величезні вежі з таємничими латинськими надписами...

Києво-Печерська Лавра

Києво-Печерська лавра - православний монастир, заснований у 1051 році монахами Антонієм і Феодосієм у печерах біля літньої княжої резиденції Брестово поблизу Києва.

Державний історико-архітектурний заповідник "Хотинська фортеця"

(м. Хотин Чернівецької обл.)

Фортеця, яка пережила століття і бачила під своїми мурами полчища воїнів Османської імперії, повстанців Мухи, народних месників Дитинки, вояків Дмитра Вишневецького, Петра Дорошенка.

Національний дендрологічний парк "Софіївка"

Уманський парк "Софіївка" є шедевром і зразком світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII – початку XIX сторіч. Парк розкинувся на площі 154,7 гектарів на узбіччі старовинного міста Умань Черкаської області.

Софія Київська

Софійський собор - всесвітньо відома пам'ятка архітектури і монументального живопису XI століття. Заснування собору згадується в літописах як під 1017 р., так і під 1037 р.

Херсонес Таврійський

Це місто-держава мало довге життя - майже дві тисячі років - і його історія є частиною історії Древньої Греції, Древнього Риму та Візантії.

Національний заповідник-острів "Хортиця"

Острів "Хортиця" є найбільшим островом на Дніпрі, унікальність якого в рідкісному поєднанні на одній території різноманітних природних комплексів – цілинних степів, байрачних та плавневих лісів, наскальної рослинності, рідкісних та зникаючих видів рослин, пам'яток геології.

Список рекомендованої літератури

1. Баханов К.О. Дослідницька робота учнів на уроках історії. – Х. : Вид. група «Основа», 2004.
2. Власов В., Історія України (Вступ до історії): підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів /В. Власов. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013
3. Інтернет-ресурси.
4. Кадук І.П. Край білих гір, - Шепетівка, 2008.
5. Навчальна програма з історії для 5 – 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (електроний ресурс)
6. Олуйко В., Стасюк І. Ямпіль на Горині. Хмельницький, 2005 р.
7. Святокум О. Робота з текстовими джерелами на уроках історії в 5 класі //Історія в сучасній школі. -2012. -№ 10. – с.38-22
8. Сім чудес Хмельниччини: набір пам'яток для учнів 5-9 класів. – Хмельницький, 2010
9. Слободянюк П.Я., Нестеренко В.А. Ради Хмельниччини на межі тисячоліть: нариси історії місцевих громад Білогірського району. – Хмельницький : «Поділля», 2003.

Зміст

1. Передмова.....	5
2. Методичні рекомендації.....	8
3. Матеріали для практичних занять.....	14
4. Список рекомендованої літератури.....	63

